

Rayonisace odrůd sladovnického ječmene

LUDVÍK DOHNAL

663.421

Hlavní správa pivovaru a sladoven, Praha

Základním požadavkem pivovarského a sladařského průmyslu je odrůdová jednotnost velkých partií ječmene stejných vlastností a stejného produkčního původu. Toho lze dosáhnout především zemědělskou velkovýrobou na velkých jednotných láněch a v dalším pak omezením počtu pěstovaných odrůd účelnou rayonisací odrůdovou s ponecháním jen takových odrůd, které vyhovují svou produktivností zemědělství a současně i jakostí zpracovatelskému průmyslu.

Zemědělství má pak možnost rozhodnout se na základě zkušeností pro nejvhodnější odrůdu pro určitou oblast, kraj, okres a obec z rayonovaných odrůd pro odlišné pěstitelské podmínky za spolupráce příslušných ústavů a institucí. Tyto ústavy a instituce zkoumají vhodnost té které odrůdy na základě víceletých srovnávacích pokusů pro určitý výrobní typ zemědělský a jeho výrobní podtypy, podle podmínek půdních a klimatických.

Dříve, než pojednáme o vlastní rayonisaci odrůd sladovnického ječmene, je třeba si ujasnit, že existuje rayonisace v širším smyslu, která určuje pěstitelské oblasti podle vhodnosti pro jednotlivé plodiny a podle účelového rozlišení a dále užší rayonisace speciální, určující vhodnost jednotlivých odrůd pro určité pěstitelské výrobní typy a jejich odlišné produkční subtypy.

V této stati budeme přihlížet k rayonisaci odrůdové, kdežto o rayonisaci ječmene, jako plodiny vůbec, bude pojednáno později, jakmile bude u nás projednána a usnesena s konečnou platností.

Již před první světovou válkou a před provedením prvé pozemkové reformy, za rostoucího vývozu našeho sladu, bylo vytváření velkých jednotných partií jedné odrůdy a téže provenience brzděno značným rozdrobením zemědělské orné půdy, které ještě prvá pozemková reforma do jisté míry zvětšila. V dalším pak se projevoval také nepříznivý vliv velkého počtu odrůd sladovnického ječmene, jež byly vytvářeny mnohdy bez správného zaměření na zemědělskou výrobu a další zpracování ječmene v průmyslu. Za tohoto stavu byly proto jakostně i cenově lépe hodnoceny partie ječmene z velkých statků, kdežto střední zemědělec nedosahoval takových výsledků, ani když produkoval jakostní ječmen.

Proto již tehdy docházelo na Moravě i v Čechách k dobrovolné rayonisaci odrůd, zvláště pak ihned po roce 1918. Vedla v tomto směru Haná a část Polabí s centrem v Českém Brodě. Ačkoliv bylo o rayonisaci jednáno již před rokem 1914, nedošlo u nás k organizované rayonisaci odrůd, naopak válka odsunula řešení tohoto problému, který nebyl u sladovnického ječmene vyřešen ani za první republiky.

Na ječmenářské anketě, pořádané v roce 1926 Československou akademií zemědělskou za velké a hlavní účasti zástupců průmyslu pivovarského a sladařského a jeho výzkumných ústavů, bylo navázáno na dřívější práce a snahy o zlepšení jakosti sladovnického ječ-

mene a rayonisaci odrůd v referátech J. Mackovíka z Přerova, Ing. R. Pallase z Tábora a Ing. J. Hrušky z Bratislavy, kromě referátu Dr. E. Proskowce z Kvasnic a Dr. E. Tschermaka z Vídně. Ale ani po této anketě nedošlo k uskutečnění reglementované rayonisace odrůd sladovnického ječmene, i když další růst počtu odrůd byl již zastaven. Tento stav potrvál ještě přes léta nesvobody, kdy byly zaváděny do našich zemí odrůdy německých ječmenů sice produktivní, avšak s menší sladovnickou hodnotou, i když se jednalo především o křížence s ječmenem hanáckého původu.

Teprve v roce 1947 byla prosazena rayonisace sladovnického ječmene v ječmenářských oblastech českých zemí a zavádění pěstování odrůd, které na základě svých růstových a užitkových vlastností, zjišťovaných v srovnávacích pokusech, dávaly v příslušných oblastech příznivější souhrnné výsledky. Současně byl značně snížen počet pěstovaných odrůd za spolupráce našeho průmyslu a tehdejších výkupních orgánů podle jejich výkupních okresů.

Na návrhu rayonisace odrůd bylo tehdy pracováno za vedení Jednotného svazu českých zemědělců (JSCZ) a pod přímou účastí ministerstva zemědělství a ministerstva výživy a jejich příslušných výzkumných ústavů. V roce 1948 byla připravována nová rayonisace tak, aby v roce 1949 mohla být již provedena podle dnešního krajského a okresního zřízení a současně uplatňována ve všech okresech, tedy i v okresech nepovažovaných za vyslovené ječmenářské.

Rayonisační akce byla provedena ministerstvem zemědělství již za plné účasti zemědělských orgánů krajských a okresních národních výborů a výkoných zemědělců v jednotlivých obcích. Byl ponechán dřívější odrůdový sortiment s menšími úpravami v rámci hranic okresů.

V oblastech s méně vhodnými pěstitelskými podmínkami měla tato rayonisační akce vyjasnit pěstitelské možnosti s hlediska zemědělství i průmyslu a jeho požadavků na jakost. V roce 1947 bylo u nás připuštěno k rayonisaci ještě celkem 27 odrůd jarního ječmene dvouřadého a v roce 1949 tento počet zůstal téměř nezměněn.

Okamžitě po roce 1949 bylo přistoupeno k systematické prověrce vlastností dosavadních rayonisovaných odrůd a také i nových nadějných šlechtění za vynikající účasti Výzkumného ústavu pivovarského a sladařského — tehdy ještě Ústavu kvasného průmyslu v Brně.

Srovnávací pokusy a jejich vědecké využití se zhodnocením získaných dat výnosových, jakosti, odolnosti vůči poléhání a napadení chorobami, bylo prováděno po dobu tří let. Od roku 1951 se tak děje ve větším počtu srovnávacích rayonisačních a odrůdových pokusů přímo ve výrobě na JZD a státních a školních statcích pod dohledem stanic Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského. Pod-

Tabulka 1

Rayonisace odrůd sladovnického ječmene 1956

V ý r o b n í t y p z e m ě d ě l s k ý					
	kraj	řepařský	kukuřičný	bramborářský	horský
1	Praha	Hanácký Kargyn Kaštický Stupický plnozrnný Valtický	— — — —	Hanácký Kargyn Stupický hanácký Kaštický Stupický plnozrnný	— — — —
2	České Budějovice	— — —	— — —	Stupický hanácký Hanácký Kargyn Valtický	— — —
3	Plzeň	— — —	— — —	Kaštický Stupický hanácký Hanácký Kargyn Valtický	— — — —
4	Karlovy Vary	Kaštický Hanácký Kargyn Stupický plnozrnný —	— — — —	Kaštický Hanácký Kargyn Stupický plnozrnný Stupický hanácký	Stupický plnozrnný Hanácký Kargyn — —
5	Ústí nad Labem	Kaštický Valtický Slovenský Dunajský trh	— — —	Stupický plnozrnný Kaštický Stupický hanácký	— — —
6	Liberec	Hanácký Kargyn Dětenický Bohatýr —	— — —	Hanácký Kargyn Dětenický Bohatýr Stupický hanácký	— — —
7	Hradec Králové	Dětenický Bohatýr Valtický Ratbořský	— — —	Dětenický Bohatýr Stupický hanácký Ratbořský	— — —
8	Pardubice	Valtický Ratbořský Stupický plnozrnný Dětenický Bohatýr	— — — —	Hanácký Kargyn Valtický Stupický hanácký —	— — — —
9	Jihlava	— — —	— — —	Triumf Proskovecův hanácký Valtický	— — —
10	Brno	Valtický Triumf Hanácký Kargyn	Triumf Valtický Slovenský Dunajský trh	Valtický Triumf —	— — —
11	Olomouc	Novodvorský hanácký Triumf Valtický Hanácký Kargyn Hanácký jubilejní	— — — — —	Novodvorský hanácký Triumf Opavský — —	— — — — —
12	Gottwaldov	Proskovecův hanácký Triumf Hanácký Kargyn Valtický	Valtický Triumf Slovenský Dunajský trh —	Proskovecův hanácký Triumf Hanácký Kargyn —	— — — —
13	Ostrava	Opavský Valtický Proskovecův hanácký	— — —	Opavský Valtický Proskovecův hanácký	— — —
14	Bratislava	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský kvalitný —	Slovenský jemný Slovenský Dunajský trh Slovenský kvalitný Slovenský 802	Slovenský Dunajský trh Slovenský 802 Slovenský kvalitný —	— — — —
15	Nitra	Bučianský Kneifl Radošínský Nitrianský —	Slovenský 802 Slovenský jemný Slovenský Dunajský trh Radošínský	Bučianský Kneifl Radošínský Nitrianský —	— — — —
16	Banská Bystrica	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Nitrianský	Slovenský 802 Slovenský jemný Radošínský	Slovenský kvalitný Slovenský 802 Slovenský jemný	— — —
17	Žilina	Slovenský Dunajský trh Slovenský kvalitný Slovenský jemný	— — —	Slovenský Dunajský trh Slovenský kvalitný Radošínský	— — —
18	Košice	Radošínský Slovenský jemný Slovenský Dunajský trh	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský kvalitný	Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Radošínský	— — —
19	Prešov	Slovenský jemný Slovenský kvalitný Slovenský Dunajský trh —	Slovenský jemný Slovenský kvalitný Slovenský Dunajský trh —	Radošínský Slovenský Dunajský trh Slovenský jemný Slovenský 802	— — — —

statným zlepšením kontroly dosavadních odrůd a všech novošlechtění po stránce pivovarské a sladařské hodnoty je zavedení sladovacích mikrozkušek vzorků ječmene, které provádí Výzkumný ústav obilnářský ČSAZV v Kroměříži. Analytické zhodnocení provádí oddělení technologie tohoto ústavu.

Větší sladovací mikrozkušky a poloprovozní zkoušky sladařské a pivovarské provádí Výzkumný ústav pivovarský a sladařský a v provozním měřítku Pokusný pivovar v Praze-Braníku.

Rayonisace odrůd ve velkém rozsahu byla celostátně provedena v roce 1952 u všech hlavních zemědělských plodin, tedy i u ječmene sladovnického a od té doby je v ní pokračováno za stálého zpřesňování a zdokonalování.

Správně prováděná rayonisace odrůd slouží také k plnění jednoho z hlavních úkolů, daných našemu zemědělství usnesením X. sjezdu KSČ, totiž zvýšení hektarových výnosů všech plodin. Odrůdová rayonisace stává se tak jedním z nejúčinnějších a hlavních prostředků k zabezpečení stálého zvyšování hektarových výnosů, současně však také i jakosti. Současně má odrůdová rayonisace za správného řízení přispívat k výnosové stálosti a vyrovnanosti, rovněž však i ve směru jakostním. Proto poslání a úkol Státní odrůdové komise při ministerstvu zemědělství, řídicí odborně celý komplex prací sloužících účelnému provádění odrůdové rayonisace, je mimořádně zodpovědný.

Této odrůdové komisi předkládají své rayonisační návrhy specializované odrůdové zkušebny. Pro rok 1955 byl celkový návrh Státní odrůdové komise schválen dne 17. 6. 1954 kolegiem ministra zemědělství a pro roky 1955—1956 byl projednán rayonisační odrůdový návrh v SOK — MZ s pracovníky odrůdového zkušebnictví, zástupci ministerstva zemědělství a potravinářského průmyslu, výkupu, ČSAZV a se zástupci zemědělských správ rad KNV v květnu 1955 a také schválen. Ministerstvo potravinářského průmyslu je ve Státní odrůdové komisi zastoupeno stálým členem i pro sladovnický ječmen.

Je v zájmu zúčastněných složek, aby se s rayonisační odrůd sladovnického ječmene dokonale seznámily, zvláště pak pracovníci našeho průmyslu pivovarského a sladařského, kteří přicházejí do stálého styku s otázkami, vztahujícími se k řešení problémů naší hlavní suroviny. Především jsou to členové poradních odborných orgánů pro sladovnický ječmen a jeho bonitaci zemědělských správ při radách KNV.

Na základě empirických poznatků ověřených vědeckým výzkumem procesu sladovacího a varního, mají možnost sledovat nejen vlastnosti jednotlivých odrůd sladovnických ječmenů ve své praxi, ale také i v zemědělské produkci a uplatňovat je pak také při

jednáních o rayonisaci odrůd v krajích, okresech a obcích, a při ječmenářských soutěžích a bonitacích.

V *tabulce 1* je uveden přehled rayonovaných odrůd ječmene ve všech našich 19 krajích pro rok 1956. Odrůdy uvedené na prvních místech seznamu jsou odrůdami vedoucími a ostatní pak podle seřazení jsou odrůdami vedlejšími, v tom kterém výrobním typu zemědělském.

Poznámka:

V krajích 2 až 11 je rayonován ve všech výrobních typech ozimý ječmen Stupický šestiřadý a v krajích 1 a 10 až 19 ve všech výrobních typech ozimé ječmeny Stupický šestiřadý a Pavlovický šestiřadý.

Zařazení jednotlivých okresů do výrobních typů neuvádíme pro omezený rozsah článku. Naši pracovníci mají však možnost opatřit si údaje o zařazení okresů do oblastí a také údaje o osevní ploše každé odrůdy v kraji a okrese přímo u zemědělských správ a odborů příslušných národních výborů. V *tabulce 2* uvádíme účast všech 19 rayonovaných odrůd v jednotlivých krajích.

Tabulka 2

Zastoupení jednotlivých odrůd podle rayonisace v krajích

Odrůdy ječmene jarního dvouřadého	Číslo krajů, ve kterých jsou rayonovány
1. Bučianský Kneifel	15
2. Dětenický Bohatýr	6, 7, 8
3. Hanácký jubilejní	11
4. Hanácký Kargyn	1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12
5. Kaštický	1, 3, 4, 5
6. Nitrianský	15, 16
7. Novodvorský hanácký	11
8. Opavský	11, 13
9. Proskovcův hanácký	9, 12, 13
10. Radošinský	15, 16, 17, 18, 19
11. Ratbořský	7, 8
12. Slovenský Dunajský trh	5, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19
13. Slovenský jemný	14, 15, 16, 17, 18, 19
14. Slovenský kvalitní	14, 16, 17, 18, 19
15. Slovenský 802	14, 15, 16, 19
16. Stupický hanácký	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
17. Stupický plnozrnný	1, 4, 5, 8
18. Triumf	9, 10, 11, 12
19. Valtický	1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13

Rayonisace odrůd je věcí velkého dosahu a značného národohospodářského významu. Nestačí ovšem, aby byla vzorně vypracována, ale musí být hlavně a důsledně uplatňována v široké praxi za současného zlepšování péče o osivo a nejdokonalejší agrotechniku i sklizeň sladovnického ječmene v každé pěstitelské oblasti.

Doplňte si chybějící čísla našeho časopisu Kvasný průmysl

Z dopisů, které nám docházejí a z osobních i telefonických dotazů odběratelů našeho časopisu Kvasný průmysl zjišťujeme, že mnoho našich čtenářů není informováno o tom, že lze dodatečně objednat i některá čísla starších ročníků našich časopisů a doplnit si tak neúplné ročníky.

Prosíme vás, abyste na tuto okolnost upozornili i své spolupracovníky a knihovníky závodních technických knihoven.

Z minulého i letošního ročníku můžete si doobjednat tato čísla:

ročník 1955 č. 4 až 12

*ročník 1956 č. 1 až 6

Využijte této příležitosti a doplňte si svůj ročník, protože neúplný ročník ztrácí svou hodnotu.

REDAKCE.